

ARAŞTIRMA MAKALE

Yaşlıların Seyahatleriyle İlgili Deneyimleri: Nitel Bir Çalışma¹

Necibe Nur ALAYDIN*² & Kadir TEMURÇİN**

*Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Isparta / Türkiye

** Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Isparta / Türkiye
ORCID ID: 0000-0002-1375-9046 ORCID ID: 0000-0002-8726-3756

ÖZET

Bugün dünya genelinde yaşlı nüfusun toplum içindeki oranı her geçen gün dikkat çekici oranda artmaktadır. Toplumdaki sayıları giderek artan yaşlı bireylerin turizm sektöründeki görünürlükleri de dikkat çekmektedir. Dünya genelinde başta ulaşım olmak üzere birçok sektörde sağlanan kolaylıklar, ortalama yaşam süresinin uzaması ve sağlıklı yaşlanmanın öneminin artması, yaşlı turistlerin sayısında önemli bir artışa neden olmaktadır. Bu çalışmanın amacı, ülkemizde yaşayan 65 yaş ve üstü yaşlı bireylerin seyahat motivasyonlarını, seyahat sıklığını etkileyen faktörleri, seyahatlerini kimlerle ve nasıl deneyimlediklerini ve seyahat kısıtlayıcılarının neler olduğunu ortaya koymaktır. Çalışmanın bulgularına göre yaşlıların en önemli seyahat motivasyonları, "yeni yerler görmek ve yeni şeyler öğrenmek", "günlük rutinden kaçmak" ve "genç yaşlanmak" isteğidir. Ayrıca "sosyalleşmek", "sağlıklı hissetmek", "kötü düşüncelerden uzaklaşmak", "aile ve eş dostla vakit geçirmek", "yaşam standardını korumak" amacıyla da seyahat ettikleri görülmüştür. Yaşlıların seyahat sıklığı "eşlerden birinin vefatı", "değişen ekonomik koşullardan etkilenme" ve "kadın olma" durumundan etkilenmektedir. Yaşlılar seyahat ederken genellikle turları daha güvenli bulduklarını dile getirmiştir. Yaşlılar seyahatleriyle ilgili karşılarına çıkan engellerin ise "sağlık sorunları", "zamanlarının olmaması", "maddiyat", "ulaşım ile ilgili sıkıntılar" ve "eşler arasındaki uyumsuzluklar" dan kaynaklandığından söz etmişlerdir.

MAKALE GEÇMİŞİ

Geliş 08 Ekim2021

Kabul 28 Şubat 2022

ANAHTAR KELİMELER

Yaşlılar, seyahat deneyimleri, seyahat motivasyonları, seyahat engelleri

The experiences of the elderly with their travel: A qualitative study

ABSTRACT

Today, the proportion of the elderly population in the society is increasing day by day at a remarkable rate throughout the world. The visibility of elderly individuals, whose numbers are increasing in the society, in the tourism sector also draws attention. The conveniences provided in many sectors, especially in transportation, the prolongation of the average life expectancy and the increase in the importance of healthy aging cause a significant increase in the number of elderly tourists. The aim of this study is to reveal the travel motivations of the elderly people aged 65 and over living in our country, the factors affecting the frequency of travel, with whom and how they experience their travels, and what are the travel restrictions. According to the findings of the study, the most important travel motivations of the elderly are the desire to "see new places and learn new things", "escape from the daily routine" and "grow old young". In addition, it has been seen that they travel to "socialize", "feel healthy", "get away from bad thoughts", "spend time with family and friends", and "maintain their standard of living". The travel frequency of the elderly is affected by "the death of one of the spouses", being affected by "changing economic conditions", and "being a woman". The elderly stated that they generally find tours safer when traveling. The elderly people mentioned that the obstacles they encounter regarding their travels are due to "health problems", "lack of time", "financial problems", "transportation problems" and "incompatibility between spouses".

ARTICLE HISTORY

Received 08 October 2021

Accepted 28 February 2022

KEYWORDS

Seniors, travel experiences, travel motivations, travel barriers

¹Bu çalışma "Yaşlıların Turizm Deneyimleri ve Mekânsal Tercihleri" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

² Sorumlu yazar e-mail: necibealaydin@sdu.edu.tr

Makalenin Kaynak Olarak Gösterimi: Alaydin, N. N., & Temurçin, K. (2022). Yaşlıların seyahatleriyle ilgili deneyimleri: Nitel bir çalışma. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD) / Elderly Issues Research Journal (EIRJ)*, 15(1), 15-26. doi:10.46414/yasad.1006204

1.GİRİŞ

Yakın bir gelecekte Türkiye'nin ciddi bir yaşlı nüfusla karşı karşıya kalacağı (Arun, 2008) beklenmektedir. Toplumsal yaşlanma hızı azalan Batılı ülkelerin aksine, en genç ülkelerin en hızlı yaşlanan ülkeler olduğu gerçeğinden hareketle (Yazıcı, 2014:36), Türkiye'nin de genç nüfus oranının nispeten daha yüksek olması, 21. yüzyıl sona ermeden ülkemizde her beş kişiden birinin 60 yaşını aşmış insanlardan oluşan bir topluma dönüşeceğini ortaya koymaktadır (Tufan, 2014:45). Buna rağmen, hala genç bir toplum olduğumuz söylentileri (Arun, 2013), dünyanın en hızlı yaşlanan ülkelerinden biri olduğumuz gerçeğini değiştirmemektedir.

Günümüzde Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği'nin de içinde yer aldığı birçok kurum, ülke ve bölgede yaşlılık en önemli küresel sorunlardan biri olarak görülmektedir. Türkiye'nin 1990 sonrası kalkınma planlarının tamamında da yaşlanma bir sorun olarak ortaya konulmuştur (Arun, 2019:78). Bununla birlikte, gelecekte yaşlı nüfusun sayısı ile toplam nüfus içindeki oranının artacağı düşünüldüğünde, yaşlıların aktif yaşamlarını destekleyecek çözümlerin üretilmesi giderek bir ihtiyaç haline almaktadır (Öney Doğanıyığıt, 2018:136). Dolayısıyla, yaşlanma ve yaşlılık araştırmalarında sorun odaklı bir yaklaşımdan uzaklaşılarak, yaşlılığın güçlü yönlerini destekleyecek yaklaşımlara başvurulması gerekmektedir. Bu noktada, yaşlıların toplumla bütünleşmesi, işlevselliklerinin artırılması ve yaşam kalitelerinin yükseltilmesi gibi konuların gündeme taşınması her zamankinden daha önemlidir.

Bugün insanlar, eskisine göre daha uzun bir yaşlılık dönemi yaşayabilmektedir. Bireyler genellikle yaşamlarının büyük kısmını orta yaş dönemi ve sonrasında geçirmektedir (Şener, 2019:2). Günümüzün bu uzun ömürlü yaşlıları, önceki nesillere göre farklı yaşam tarzlarıyla da dikkat çekmektedir. Artık yaşlı bireyler daha hareketli ve birçok alanda tecrübeli bireyler olarak karşımıza çıkmaktadır (Rudinger, 2017). Bu durum, aynı zamanda yaşlı insanların hareketliliğe yönelik ihtiyaçlarının artacağına işaret etmektedir. Aslında gelişmiş ülkelerde yaşayan yaşlılar uzun zamandır seyahat, göç ve küresel turizm olanaklarının farkına varmışlardır (Phillipson, 2014:75). Ayrıca gelişmiş toplumların kendi yaşlıları için hareketli yaşamı destekledikleri, onlara serbest zamanlarını anlamlı uğraşlarla geçirebilecekleri gönüllü hizmet alanlarını yarattıkları ve çeşitli tatil olanakları sundukları vb. görülmektedir (Tufan, 2018:130).

Yeni yaşam stilleriyle dikkat çeken (seyahat, eğitim, kültürel etkinliklere katılmaya vb. özen gösteren) 65-74 yaşları arasındaki "genç yaşlılar"ın sayısı Türkiye'de de giderek artmaktadır. Şimdilerde daha sağlıklı ve bağımsız hareket edebilen, eğitim seviyesi yüksek ve bilinçli bir profil çizen yeni yaşlılar, tıpkı genç ve orta yaş grubundakiler gibi özel istek ve taleplerde (sportif aktivite, turistik seyahat gibi) bulunabilmektedir (Zimmer, Brayley & Searle 1995; Tufan, 2003). Her ne kadar ülkemizde de yaşlıların aktif yaşama katılımları konusunda eylem planları, raporlar vb. hazırlansa da (DPT, 2007; Kalkınma Bakanlığı, 2014), doğrudan bir aktif yaşlanma politikamızın olmaması (Arun, 2018a) konunun henüz

ciddiyetle önemsenmediğini göstermektedir. Yine yaşlı bireylerin "yaş yetmiş iş bitmiş" sözü eşliğinde ayrımcılığa ve istismara uğramaları (Çayır, 2018:82), onların toplumsal ve aktif hayattan mahrum kalmalarına neden olabilmektedir. Ayrıca Türkiye'de yaşlanma konusunun genel olarak tıbbi yönüyle değerlendirildiği ve yaşlanma çalışmalarının sosyal yönüne daha az değinildiği görülmektedir (Arun, 2018b). Bu anlamda yaşlılığı, iyileştirilmesi veya bilimin çözüm bulması gereken bir hastalık olarak varsaymanın (Arun, 2015; Schmid, 2015) ötesinde, onların toplumsal yaşama katılımlarını sağlayacak, hayat kalitelerini arttıracak, kendilerini geliştirmelerini kolaylaştıracak çalışmaların yapılması giderek daha fazla önemli hale gelmektedir.

Uzun zamandır Batı'da ve son yıllarda özellikle Asya ülkelerindeki yaşlanma çalışmalarında, ülkelerin kendi yaşlı vatandaşlarının seyahat davranışlarıyla ilgili araştırma konularını ele aldıkları bilinmektedir. Bu çalışmayla da, ülkemizde yaşayan yaşlı bireylerin seyahatleriyle ilgili motivasyonları, seyahat sıklığını etkileyen faktörler, seyahatlerini kimlerle ve nasıl deneyimledikleri ve seyahat kısıtlayıcılarının neler olduğu konularına yer verilmektedir.

2.YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemine başvurulmaktadır. Bir nitel araştırma metodolojisi, mevcut bir teoriye dayanmanın ötesinde, araştırma konusunu tümevarımsal bir yaklaşımla ele almakta ve araştırmacının sahadaki deneyimi ile analiz sürecindeki etkinliğiyle birlikte gelişmektedir (Creswell, 2018). Tümevarımsal çıkarımın üstünlüğü, sonucun öncüllerden daha fazla şey söylemesine dayanmaktadır (Reichenbach, 2013:77). Nitel bir veri, araştırmacıyı tahmin etmediği ve beklemediği yeni bulgulara götürebilir (Miles & Huberman, 2016). Bu bakımdan, varsayımlardan hareket etmek yerine, araştırma süresi boyunca elde edilen bilgiler üzerinden yeni sonuçların ortaya çıkmasını beklemek oldukça önemlidir.

Nitel araştırmalar, dezavantajlı grupların sesi olmayı arzulamaktadır (Creswell, 2018). Yaşlanma çalışmalarının birçoğunda nitel yöntemlere başvurulmaktadır (Quadagn, 2013). Yaşlı profilini ortaya çıkarmak ve onlara götürülecek hizmetleri düzenlemek için nitel çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır (Akçay, 2013:177). Böylece yaşlıları belli kalıplara sokarak, onlar için standart hedefler belirlemekten uzaklaşmış olunmaktadır. Bu bakımdan nitel araştırma yöntemi, araştırmacıya çeşitli imkânlar sunmaktadır.

"Türkiye'deki yaşlanma çalışmaları keşfedici olmaktan çok, nakledicidir" (Arun, 2019:80). Yeni yaşlanma şekillerine ihtiyaç duyduğumuz bugünlerde, keşfedici araştırmaların daha fazla önemsenmesi gerekmektedir. Nitel yöntem aynı zamanda yaşlıların seyahatleriyle ilgili deneyimlerini daha derinlemesine anlamayı sağlayacaktır (Patterson, 2006:40).

Nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik yaklaşımla ele alınan bu çalışmada, yaşları 65 ile 85 arasında değişen 30 katılımcının görüşleri, tümevarımsal içerik analizi yöntemine tabi tutularak tema ve alt temalarına göre sınıflandırılmaktadır.

3.1. Yaşlıların Seyahat Motivasyonları

"Ben seyahatin adımı duyunca bile heyecanlanıyorum, bak şu anda sen söyledin ya kalbim küt küt atıyor." (K16, 69, Kadın).

Yaşlı bireyler eskisine göre daha sağlıklı, daha iyi eğitilmiş ve daha bağımsız hareket eden bireylerden oluşmaktadır (Martin & Preston, 1994). Ayrıca günümüzün önemli bir turist kitlesini oluşturmaktadır. Yaşlıların seyahat motivasyonları, ilerleyen yaşla beraber ihtiyaç ve taleplerin değişmesi nedeniyle, diğer turist gruplarına göre farklılık göstermektedir. Yaşlılar heterojen bir grubu temsil ettiği için, yaşlı bireyler arasında seyahat ilgi ve tercihleri yönünden farklılıklar gözlenmektedir. Romsa ve Blenman'a (1989) göre yaş, cinsiyet, ekonomik statü gibi sosyoekonomik değişkenler yaşlıların seyahat motivasyonlarını etkilemektedir. Ayrıca Blazey (1987) sağlık durumunun iyi olmasını, yaşlıları seyahate katılmayı teşvik eden önemli bir faktör olarak görmektedir.

Katılımcılara "seyahat etmedeki amaçlarınız nelerdir?" sorusu sorulduğunda çoğunlukla verdikleri cevapların "yeni yerler görmek" ve "yeni şeyler öğrenmek" ile ilgili olduğu görülmüştür:

"10 kitap okumuş gibi oluyorsun, belki daha fazla... Bir yeri gezmek, yani o dönemi yaşamak, öğrenmek gibi oluyor. O çağı yaşıyorsunuz adeta o anda." (K15, 65, Kadın).

"Yaşam şu an... Yarın eğer olacaksa yeni bir yer olmalı ve yeni yerler keşfedilmeli..." (K14, 71, Kadın).

Öğrenmek isteği, tüm yaşam boyu devam etmektedir. Öğrenmenin yollarından biri de seyahat etmektir. Mark Twain'in de dediği gibi, "Öğrenmek istiyorsan seyahat etmelisin." Yapılan çalışmalarda yaşlıların seyahat motivasyonları arasında öğrenme isteklerinin öne çıktığı görülmektedir. Tufan, Köse ve Ayan (2017) yaşlanmayla birlikte ruhsal ve fiziksel anlamda meydana gelen değişimlerin yaşlılarda yeni şeyler öğrenme, yeni kültürleri ve ülkeleri tanıma gereksiniminin doğduğuna dikkat çekmektedir.

Katılımcılardan bazıları seyahat etmenin onlar için temel gereksinimlerden biri olduğunu şöyle dile getirmişlerdir:

"Seyahat de yaşam standardı, bu bir alışkanlık ve bu standart artık bir ihtiyaç haline alıyor, bunu karşılamayınca sıkıntıya giriyorsun." (K18, 65, Kadın).

Gao ve Kerstetter (2016) çalışmalarında, Çinli yaşlı kadınların seyahat kısıtlayıcılarından birinin de, seyahat hakkında bilgi eksikliklerinin olmasından ve çocukluklarından itibaren böyle bir alışkanlıklarının olmamasından kaynaklandığını belirtmektedirler. Katılımcılardan bazıları seyahat etmenin onlar için çocukluk ve gençlik yıllarından gelen bir kültür olduğunu belirtmişlerdir. Atchley'in (1989) süreklilik teorisine göre, yaşlıların seyahat örüntüleri geçmiş deneyimlerine dayanarak açıklanabilir. Bu kuramın temel önermesi, yetişkinlerin yaşamlarının son evrelerine kadar aynı etkinlikleri, davranışları ve alışkanlıkları sürdürmeye devam ediyor olmalarıdır.

Seyahat etmenin yaşlı bireyleri aktif ve mutlu ederek yenilediğinden de söz edilmektedir (Hsu, Cai & Wong,

2007). Katılımcılardan biri seyahat etmenin kendisini rahatlatığından ve tazelenme hissi yarattığından bahsetmiştir:

"Hakikaten beynini boşaltıyor insanın... Bir kere zihnini tazeliyorsun, hatta ciğerlere kadar tazeleniyor insan." (K22, 74, Erkek).

Yaşlılar seyahatleriyle ilgili deneyimlerini girdikleri bir sohbet ortamında yakınlarıyla paylaşmaktan büyük zevk duyduklarını da belirtmişlerdir. Bir katılımcı bu durumu şöyle açıklamıştır:

"...Vizyonumuzu genişletiyor, bir enerji yüklüyor, buradan gittiğin zaman en azından arkadaşlarıyla oturup konuşacağın, anlatacağın şeyler oluyor. Buraya geliyorsun bir hafta kalıyorsun, yaşadığın yere gidince onu bir ay anlatıyorsun, mesela şimdi arkadaşlar atmış biz şuradayız falan diye, ben de şimdi onlara attım daha biraz evvel yaptığımız şeyler bunlar..." (K20, 76, Erkek).

Katılımcılar aynı zamanda seyahatleri sırasındaki yaşanmışlıkları güzel hatıralarla anmışlardır:

"Herkes miras olarak ev bırakır araba bırakır, ben torunlarımla birlikte gezerek onlara güzel anılar bıraktım." (K16, 69, Kadın).

Prayag (2012) yaptığı çalışmasında aile ile birlikte geçirilen zamanın yaşlıların en önemli seyahat motivasyonu kaynaklarından biri olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcılardan bazıları seyahat etmenin çocukları ve arkadaşlarıyla bir araya gelmelerini sağladığını belirtmişlerdir:

"Ortamım olursa her yere giderim çok seçici davranmam. Tabi ortam olursa... Çok sevdiğim arkadaşlarım hadi Dubai'ye gidiyoruz derlerse giderim tabi. Benim aslında istediğim arkadaşlarımla vakit geçirmek." (K9, 65, Erkek).

Yaşlılık kaçınılmaz son olsa da, insanlar genellikle yaşlanmanın veya yaşlılığı ertelemenin yollarını ararlar. Katılımcıların bazıları da seyahat etmeyi sağlıklı ve başarılı yaşlanmanın yollarından biri olarak görmektedirler:

"Bana göre genç yaşlanmak en güzel olaydır. Yaptığım seyahatlerin de buna katkısının olduğunu düşünüyorum. Bir kere fiziksel ve mental olarak daha sağlıklı olduğunuzu düşünüyorsunuz. Bu da sizin genç hissetmenizi sağlıyor." (K3, 78, Erkek).

Jang, Bai, Hu ve Wu (2009) Tayvanlı yaşlı turistlerle ilgili yaptığı çalışmada "değişiklik arayışı" nın yaşlıların en önemli seyahat motivasyonlarından biri olduğunu ortaya koymaktadırlar. Emekliliğe ayrılmış yaşlılar günlük rutin ve stresten daha fazla kaçmak ve yeni maceralar yaşamak istemektedirler (Patterson & Pegg, 2009). Seyahat etmek ise, rutinden kaçmanın en mükemmel yollarından biridir.

"Hareket, değişiklik... Rutin bir hayat yaşamaktansa moral açısından tabii ki gezmenin bence çok büyük katkısı var. Ben şundan çok korkuyorum, bir yere bağlı kalıp oturduğum andan itibaren o zaman iş bitmiştir benim için, yani ihtiyarlamış demektir bu. Bir de ömrüm çabuk kısalsın diye düşünüyorum rutin hayatla..." (K3, 78, Erkek).

Seyahat etmek aynı zamanda insanların sosyalleşmesini sağlamaktadır. Alan yazında seyahat etmenin yaşlıların sosyalleşmelerine büyük katkı sağladığından bahsedilmektedir. Katılımcılardan bazılarının seyahatleri sırasında arkadaş edindiklerinden söz etmişlerdir:

"Turistik yerlerde arkadaşlar ediniyorum, mesela buraya tek başıma gelmiştim, ama şimdi sen de dahil çok sayıda arkadaş edindim. Burada birkaç gündür yalnız bir bayan görüyorum bastonuyla ve yanına gittim, siz de benim gibi yalnızsınız dedim, sonra laflaflı açtı baya sohbet ettik." (K24, 70, Kadın).

Gu vd. (2016) Çinli yaşlılar üzerine yaptıkları bir araştırmada, yaşlıların turizm deneyimlerinin sağlık durumlarını geliştiren önemli bir etmen olduğundan söz etmektedirler. Araştırmalar iyi bir seyahat deneyiminin yaşlıların hayat kalitelerini olumlu yönde etkilediğini ortaya koymaktadır (Batra, 2009).

"Biliyor musun seyahat etmek bana ilaç gibi geliyor, kendimi çok zinde hissediyorum, asıl ilaç bu... Kendi kendimizin doktoru oluyoruz aslında böylece. Neden hoşlanıyorsak onu yapacağız, oraya gideceğiz..." (K29, 73, Kadın).

Yaşlılar genellikle eşlerinin, yakın arkadaşlarının veya akrabalarının vefatlarına tanık olmaktadır. Bu üzücü durumlar onları korku, depresyon gibi duygulara yöneltmektedir. Seyahat etmek onları bu tür duygulardan uzaklaştırabilmektedir (Jang, Bai, Hu & Wu, 2009).

"Beyindeki tüm kötü düşünceleri boşaltıyor... Strese bire bir, psikolojik olarak büyük bir moral..." (K7, 77, Erkek).

Bir katılımcı eşinin vefatından sonraki şoku henüz atlatamadığını, bu konuda psikolojik tedavi gördüğünü ve üzüntüsünü gidermek için seyahat ettiğini belirtmiştir:

"...Eşim öldükten sonra bir süreliğine kendi kabuğuma çekildim, ama sonra hala devam eden tedaviler gördüm. Üzüntüden demans olmaktan korkuyorum. Gezmek, kafa dağıtmak bana biraz olsun iyi geliyor." (K29, 73, Kadın).

Yapılan çalışmalarda yaşlıların genellikle vakitlerinin çoğunu evlerinde, izole bir şekilde geçirdiklerinden bahsedilmektedir. Bu durum yaşlılarda depresyon riskini arttırmaktadır. Seyahat ise onların depresyondan uzaklaşmaları için bir fırsat yaratmaktadır (Omelan, Podswaski & Raczkowski, 2016).

3.2. Yaşlıların Seyahat Sıklığını Etkileyen Faktörler

Toplumdaki sayıları giderek artan yaşlı bireylerin, turizm sektöründeki görünürlükleri de her zamankinden daha fazla dikkat çekmektedir. Dünya genelinde başta ulaşım olmak üzere birçok sektörde sağlanan kolaylıklar, ortalama yaşam süresinin uzaması ve sağlıklı yaşlanmanın öneminin artması, yaşlı turistlerin sayısında ciddi bir artışa neden olmaktadır. Alen ve Nicolau (2016) yaş, cinsiyet, çalışma durumu gibi sosyodemografik değişkenler ile sağlık, ekonomik durum, uygun zaman bulma gibi kişiden kaynaklı diğer faktörlerin yaşlıların seyahat sıklığını etkilediğinden bahsetmektedirler.

Yaşlılar seyahat sıklıklarını birçok nedene bağlamışlardır. Katılımcılardan biri günümüzdeki seyahat konusunda sağlanan olanakları geçmiştekiyle kıyaslayarak, yaşlılar arasında da neden daha sık seyahat etme eğiliminin oluştuğunu şöyle belirtmiştir:

"Önceki nesilde pek fazla seyahat etme olanağı yoktu. Yani diyelim ki Elazığ'da oturan bir kişi İstanbul veya Ankara'yı ya görmüştür ya görmemiştir, başka gidemezdi. Yani görme olanağı da yoktu. Ama şimdi öyle değil, olanaklar daha fazla. Biz eskiye göre daha hareket halindeyiz, teknoloji bunu destekliyor, internet de bunu destekliyor..." (K27, 76, Kadın).

Görüldüğü gibi araştırmaya katılan yaşlıların modern zamanın imkânlarından önceki nesle göre daha fazla yararlandıkları ve bu sayede seyahatlerinin sıklıklarında artışın meydana geldiği anlaşılmaktadır.

Eşlerden birinin seyahat etme konusundaki isteksizliği değerinin seyahat sıklığını olumsuz etkileyebilmektedir. Altı yıl önce eşini kaybettiğini söyleyen kadın katılımcılardan biri, eşinin vefatından sonra seyahat sıklığının daha çok arttığını, bu konudaki fırsatları eskisine göre daha iyi değerlendirdiğini dile getirmiştir:

"...Hatta birkaç yıldır daha çok geziyorum, eskiden de geziyordum, ama eşim öldükten sonra onun vasiyetini yerine getiriyorum. Yani bir yerde gezmeği sevdiğimi bilir. Ben fırsat buldukça geziyorum, daha çok yurtdışı... Eşim çok gezmeyi seven biri değildi, ben şimdi daha çok geziyorum, son yıllarda daha da arttı bu, özellikle eşimin ölümünden sonra..." (K16, 69, Kadın).

Katılımcılardan biri seyahatleri sırasında evini özlediğinden, dolayısıyla seyahat sıklığı ve süresini daha az tutmayı tercih ettiğinden bahsetmiştir:

"...65 yaşından önce seyahatlerim uzun oluyordu, şimdi en fazla iki gün, sonra evimize dönüyoruz. Yani ev daha rahat. Buraya geliyorsun tv seyredemiyorsun, ama evinde pc ile uğraşıyorsun. Yani daha rahatız evde. Üçüncü gün evimize dönme ihtiyacı hissediyoruz, daha fazlası beni sıkıyor zaten." (K6, 75, Erkek).

Ekonomik koşullar katılımcıların seyahat sıklığında yıllar içinde değişime neden olmuştur. Katılımcılar özellikle son yıllarda ülkenin koşullarından daha fazla etkilendiklerini ve bunun seyahatlerine yansındıklarını belirtmişlerdir:

"3-4 senedir daha az seyahat ediyorum, daha önce daha fazla seyahat ediyordum, bu tabii herkesin kesesini ilgilendirdiği gibi benim de kesemi ilgilendiriyor." (K11, 80, Erkek).

Seyahat motivasyonlarındaki cinsiyet farklılıkları, kadın ve erkeklerin hayatlarının diğer yönlerindeki önemli farklılıkları yansıtmaktadır. Kadınlar seyahat sıklıklarının özellikle emekli olduktan ve ev işleri azaldıktan sonra daha fazla arttığını dile getirmişlerdir:

"Şimdi gençliğime göre daha fazla seyahat ediyorum. Gençlikte yok çocuğun vardı, okul vardı derken fazla fırsat bulamıyordum. Ama

şimdi o türlü düşüncelerim olmadığı için kendime bu konuda daha fazla zaman ayırabiliyorum.”(K24, 70, Kadın).

Sakai, Brown ve Mak (2000) da çalışmalarında erkeklerin 45, kadınların ise 55'ten sonra daha fazla seyahate yöneldiklerini ortaya koymaktadır.

3.3.Yaşlıların Seyahat Partnerleri

Seyahat partneri bulmak, yaşlıların seyahat motivasyonunu etkileyebilmektedir. Kazemina, Chiappa ve Jafari (2013) çalışmasında, yaşlıların seyahatlerine eşlik edecek herhangi bir partnerin olmamasını önemli bir kısıtlılık olarak belirttiklerinden bahsetmektedir. Yine Gao ve Kerstetter (2016) ile Huber'in (2019) çalışmalarında benzer bulgulara rastlanmaktadır.

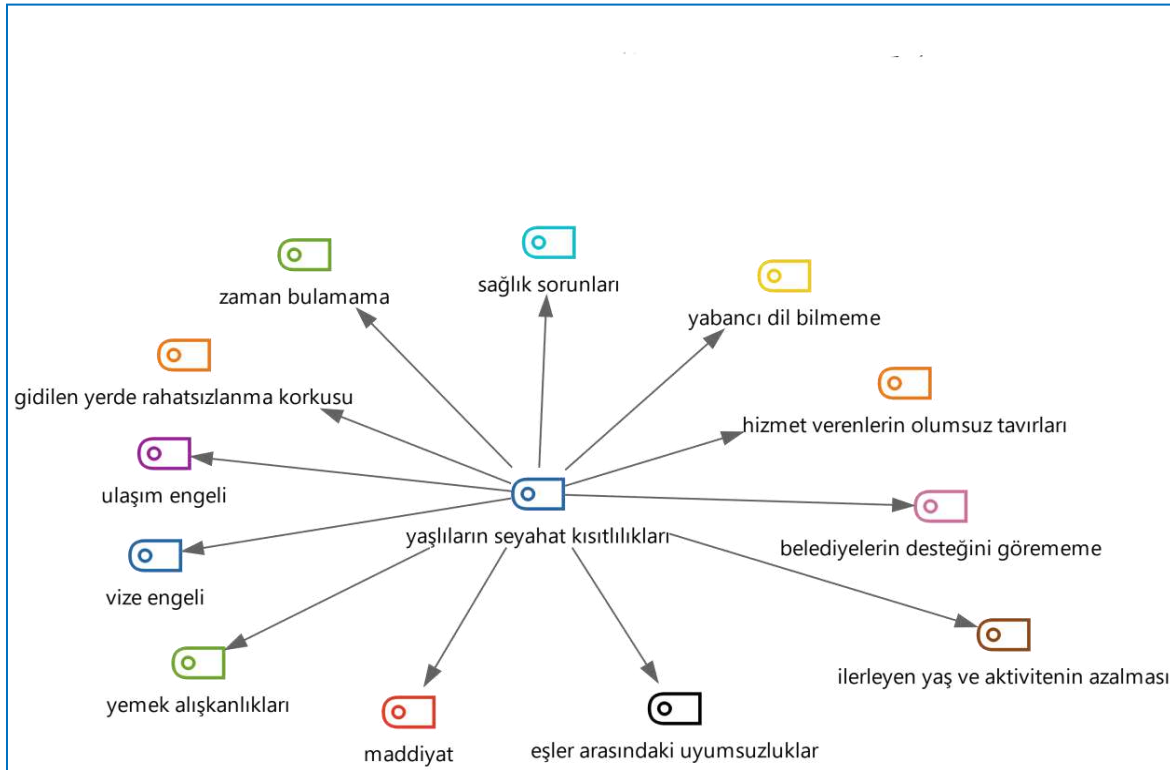
Katılımcılar seyahatleriyle ilgili bazen turları tercih ettiklerini, bazen de eşleri, çocukları ve arkadaşlarıyla birlikte seyahatlerini deneyimlediklerini belirtmişlerdir. Aralarında eskisine göre turlara daha fazla yöneldiklerini belirtenler olmuştur. Genellikle turları bu bakımdan güvenilir bulduklarını dile getirirken, turlarda yaşadıkları bazı sıkıntıları ise önemli bir seyahat sorunu olarak değerlendirmişlerdir.

“Güvenlik endişem oluyor genelde. Bu yüzden turla gitmeyi tercih ediyorum. Kendi başımıza çıkıp gidemiyoruz zaten, bir sigortanız oluyor giderken. Mesela bu bakımdan akademik turlar daha güvenilirdir, çünkü garantisi var, sigortalı, rehberleri var, yani güvenilirdir bir tur.” (K3, 78, Erkek).

Araştırmalar yaşlıların gençlerden daha çok paket turlara yöneldiklerini ortaya koymaktadır (Javalgi, Thomas & Rao, 1992). Yaşlıların turları tercih etmelerinde dil engeli, eşini kaybetmiş olma, güvenlik endişeleri, turların sigortalama kolaylıkları gibi nedenlerden bahsedilmektedir (Patterson, 2006; Patterson & Pegg, 2009). Batra (2009) çalışmasında bazı evli çiftlerin turları tercih ettiğini; boşanmış, eşi vefat etmiş veya tek yaşayan yaşlıların ise daha çok bağımsız seyahat ettiklerini ortaya koymaktadır.

Katılımcılar arasında turları tercih etmeyenler genellikle eşleri, çocukları ve arkadaşlarıyla birlikte seyahat ettiklerini belirtmişlerdir. Katılımcılar aynı zamanda seyahatleri konusunda çocuklarından büyük destek gördüklerini, seyahatleriyle ilgili çocuklarından yardım aldıklarını ve bunun seyahatlerini kolaylaştırdığından bahsetmişlerdir:

“...Yani o kadar büyük paralar da gitmiyormuş onu gördük, gençler şimdi her şeyi internetten ayarlıyorlar. Biz de ayarlıyoruz, ama onlar kadar değil. İşte onların yabancı dilin olması da büyük avantaj oluyor. Harita da okumayı biliyorlar, haritalar elimizde oluyor öyle geziyoruz, telefonlarımızda da var, ama biz onlar gibi çabuk yönlenemiyoruz. Haritaları çabuk anlamıyoruz. İki saat onu arayıp bulana kadar göz görmüyor. Bir yere kadar yok gözlük araştırıyorsun, o yüzden çocuklar işimizi çok kolaylaştırıyor.”(K15, 65, Kadın).

Şekil 2. Yaşlıların seyahatleriyle ilgili karşılarına çıkan engeller

3.4. Yaşlıların Seyahatleriyle İlgili Karşılarına Çıkan Engeller

Yaşlıların kişisel ve dış etmenlerden kaynaklı birçok seyahat engeliyle karşılaştıkları görülmektedir. Bu engeller, onların seyahat motivasyonlarını, deneyimlerini ve seyahatleriyle ilgili yer seçimlerini etkileyebilmektedir. Sniadek ve Zajadacz (2010) yaptıkları çalışmada, Polonyalı yaşlı vatandaşların seyahatleriyle ilgili karşılaştıkları en büyük engellerin, aktif serbest zaman alışkanlıklarının olmaması, ekonomik durumun iyi olmaması ve fiziksel yetersizliklerden kaynaklandığını ortaya koymaktadır.

Literatürde sosyoekonomik faktörlerin seyahat kısıtlılıklarına neden olabildiğinden söz edilmektedir (Lee & Bowes, 2016). Ayrıca çevresel etmenler, fiziksel yetersizlikler vb. de engel yaratabilmektedir. Blazey'e (1992) göre yaşlılar seyahat etme konusunda birçok engelle karşılaşmaktadırlar. Emeklilik statüsüyle birlikte kişinin hayatında sosyal, politik ve ekonomik anlamda değişimler meydana gelmektedir. Yine emekliler başta sağlık olmak üzere fiziksel ve bilişsel anlamda birçok yetersizlikle karşılaşmaktadır. Aynı şekilde Spasojevic ve Bozic (2016) çalışmasında, ekonomik zorluklar ve sağlık endişelerinin Sırbistan'daki yaşlıların önemli seyahat engelleri arasında yer aldığından bahsetmektedir.

Yaşlıların seyahat engellerinin altında yatan sebepler, aile yaşam döngüsü kuramıyla da açıklanabilmektedir (Lawson, 1991). Bu teori, yaşlıların seyahat etmek için daha fazla serbest zamana sahip olmalarına rağmen, aile içindeki sorumluluklarının fazla olması, ayrıca gelirlerinin azalması ve sağlık problemlerinin de seyahatleri konusunda engel oluşturduğuna vurgu yapmaktadır. Yaşlanmayla birlikte fiziksel ve bilişsel yetilerde kayıplar meydana gelebilmektedir. Özellikle yaşlı daha ilerlemiş turistlerin sağlıkla ilgili sorunları, seyahatleriyle ilgili kararlarını etkileyebilmektedir (Esichaikul, 2012). Pederson (1994) ileri yaş grubundaki yaşlıların (80 yaş ve üzeri) özellikle sağlık durumlarından ötürü seyahatleriyle ilgili diğer yaş gruplarına göre daha büyük engellerle karşılaştıklarını belirtmektedir. Katılımcılardan biri yaşının ilerlemesiyle birlikte fiziksel olarak zayıf düşme durumuna bağlı olarak seyahatlerinde azalmanın meydana geldiğine dikkat çekmiştir:

"Sandalye taşımak, ayakta beklemek zor. Bir yerde gezmeyi bırakacağız galiba. Çünkü zihnim ne kadar kuvvetli olsa da, çok yaşlandım. Bacaklarımın artık aynı kuvvette olmadığını hissedebiliyorum, seneye muhtemelen bir yere gidemeyecek duruma geleceğim." (K12, 79, K).

Her ne kadar yaşlı bireylerin boş zaman sorunlarının olmadığı ve bu bakımdan seyahatleri konusunda daha esnek olduklarından söz edilse de (Aydemir & Kılıç, 2017), yaşlıların seyahat etmek için zaman bulma konusunda sıkıntı yaşadıkları da görülmektedir. Bir katılımcı iş gücün yoğunluğundan seyahat etmeye zor vakit bulabildiğinden bahsetmiştir:

"Engel pek yok da, zaman bakımından bazen sıkışıklıklar oluyor. Yani oraya yetişmek, buraya yetişmek, treni kaçırmak veya bu tür şeyler, zaman kısıtlaması yani bazen sıkışabiliyoruz." (K6, 75, Erkek).

Aile içindeki sorumluluklar ise katılımcılardan bazılarının seyahat etmeye zaman bulamamalarına neden olabilmektedir.

"Aslında son birkaç yıldır çok seyahat edemiyorum. Son birkaç yıldır ekonomik sebepli değil de, ailevi zorluklardan dolayı... Mesela oğlumun yanına Kanada'ya gidip geliyorum, Ankara'da işlerim çıkıyor, ee bakıma muhtaç bir annem var, yeri geliyor ona bakıyorum, çok yalnız bırakamıyorum onu da, bunlardan vakit bulursam ancak gezebiliyorum işte..." (K19, 67, Kadın).

Yaşlılardan bazıları evde daha yaşlı bir bireye baktığı için seyahatleriyle ilgili uygun zaman bulamayabilmektedir. Literatürde sandviç kuşak olarak tanımlanan bu kişilerin, çocukları ve anne babalarıyla ilgilenmelerinin kendilerine zaman ayırma konusunda sıkıntı yaşattığı görülmektedir. Bu durum seyahatleri için de bir engel yaratabilmektedir.

Bir katılımcı yabancı dil bilmemesinin yurtdışı seyahatleri için önemli bir engel oluşturduğundan söz etmiştir:

"Ben yurtdışına yabancı dilim olmadığı için çok çıkmak istemiyorum. Daha doğrusu cesaret edemiyorum." (K29, 73, Kadın).

Batra (2009) da çalışmasında, dil farklılığının Taylan'da seyahat eden yaşlı turistler arasında ciddi bir sorun oluşturduğundan bahsetmektedir.

Araştırmaya katılan yaşlı bireyler arasında turlara katılımın fazla olduğu görülmüştür. Çoğu, partnerinin olmaması veya daha güvenli buldukları için turları daha fazla tercih etmektedir. Fakat katılımcılar arasında turlardaki bazı olumsuz tavır ve davranışlardan kötü etkilendiklerini dile getirenler olmuştur:

"Turlara katıldığım da bazen agresif rehberlerle karşılaşabiliyorum. Tempoya ayak uydurma-mayınca kızıyorlar. Bu da moralimi bozabiliyor." (K7, 77, Erkek).

Chen ve Shoemaker'e (2014) göre ekonomik anlamdaki kısıtlılıklar, seyahat etmenin önünde büyük bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcılar seyahat etmenin önündeki engeller arasında maddiyatı ilk sıralara koymaktadırlar. Genel olarak sadece emekli maaşına bağlı olarak gezmelerinin mümkün olmadığını, bu bakımdan belli bir maddi birikimin veya ek gelirin olması gerektiğini belirtmektedirler. Katılımcılardan biri her şeyin maddiyata dayandığını, ancak kenara para koyabilenin gezebildiğini şöyle belirtmiştir:

"Ekonomi bence en büyük engel. Parası olan yaşlı gene geziyorsa geziyor." (K22, 74, Erkek).

Katılımcılar arasında yaşlıların seyahat etmeleri konusunda belediyelerin de ön ayak olmalarını isteyenler olmuştur:

"Bu konuyu belediyelerin ele alması lazım. Belediyeler yaşlıların aktif olmasını sağlayacak kişiler. Özel arabalar olsun mesela yaşlılar için, yaşlıları toplasin gezdirsin." (K14, 71, Kadın).

Bir katılımcı 65 yaş ve üstüne ücretsiz şehir içi ulaşım hakkının, başka bir şehre geçildiği takdirde bazı sıkıntılar doğurabildiğinden şöyle bahsetmiştir:

"İstanbul'da, İzmir'de 65 yaş üstüne ulaşım ücretsiz. Bodrum'da da var o uygulama, ama burada şöyle bir sıkıntı var. Şimdi ben İstanbul'da yaşıyorum ve orada bu ücretsiz ulaşım rahatça yararlanabiliyorum. Ancak İzmir'e veya başka bir şehre gidince, herhalde birden sizi genç gibi görüyorlar ve o ilin kartını alıp ücretli binmek zorunda kalıyorsunuz. Yani o prosedürü yerine getirmek zorundasınız. Oysa öyle olmalı ki, hüviyetinizi gösterdiğinizde her yerde bu ücretsiz ulaşım geçerli olmalı. Mesela ben İsviçre'ye gittiğimde trene biniyorum, kartıma bakıyor ve adam okey diyor, teleferiğe biniyorum okey diyor. Ama budur yani, insan aldığı biletle her tarafı gezebilmeli. Bizde de belki yeni yeni olacak, belediyelerin taahhütleri arasında, gündemlerini aldılar çünkü." (K7, 77, Erkek).

Bir katılımcı da ülkemizdeki havalimanlarının şehir içindeki bağlantı ve yönlendirme sorununun seyahatlerinde engel oluşturduğundan söz etmiştir:

"Bakın Almanca bilmiyorum, Bahnhofta indim, dilini bilmenize gerek yok. Hangi trenin hangi bölgeye gittiğini oradan görüyorsunuz. Üç dakikada bir tren geliyor, kendi yönünüzü kendiniz seçiyorsunuz. Yani böyle organize, böyle yönlendirme var. Yine en azından İzmir'de İZBAN var havalimanına gidiyor, ama Ankara'da metro gitmiyor havaalanına. Havaalanına metro giden yeri İstanbul'da da kapattılar, şimdi yeni havalimanı gitmiyor metroyla. Ben oradan uçmam yani büyük bir ulaşım sorunu olarak görüyorum." (K26, 67, Erkek).

Yaşlıların seyahate karar verme aşamasında eşler birbirlerini etkilemektedirler (Wang, Chen & Chou, 2007). Eşlerin tercihlerinin birbiriyle uyuşmaması önemli bir seyahat engeli (Huber, 2019) olarak görülmektedir.

Eşlerden birinin seyahat etmeyi sevmemesi, diğerinin seyahate çıkmasını olumsuz etkilemektedir.

"Uzakdoğu'ya gitmek istiyorum, ama benim hanım istemiyor. Ben de onuz istemiyorum bir yere gitmeyi. Benim hanımın evini seviyor." (K20, 76, Erkek).

Eşlerin farklı seyahat motivasyonları, eşler arasında seyahatleri konusunda çeşitli anlaşmazlıklara neden olmaktadır.

"...Eşim mesela Hindistan'a çok gitmek istiyor, ama ben istemiyorum." (K9, 65, Erkek).

Eşlerden birinin hasta olması da seyahat konusunda engel yaratabilmektedir.

"Eşimin hastalığından dolayı eskisi kadar çok gezemiyorum, ancak kızım ve yakın arkadaşlarımla yıl içinde uygun zamanlarda gezebiliyorum." (K13, 85, Erkek).

Yurtdışı seyahatlerde vizenin süreli olmasını katılımcılardan bazıları büyük bir sorun olarak görmektedir.

"Yeşil pasaportu olanlar daha rahat geziyor. Keşke vatandaşlara da vize kolaylıkları getirilse veya vizeler kaldırsın. Nasıl ki Türkiye vizelerini kaldırdı başka ülkelere, onlar da vizelerini kaldırsınlar." (K3, 78, Erkek).

Albayrak'a (2014) göre, yaşlılar diğer yaş gruplarına göre sağlıkları konusunda daha hassas bireylerdir. İçinde yer aldıkları yaşam dönemi onların belli gıdaları tüketmelerine izin vermektedir. Dolayısıyla seyahatleri esnasında sağlık durumlarını kötü etkilemeyecek ve rahatsızlık oluşturmayacak yiyecek ve içeceklerle ulaşmayı talep etmektedirler.

"...Hatta dışarıda yediğimiz yemekten dolayı seyahati yarıda bırakıp döndüğüm oldu. Yaşımız artık bildiğimiz şeyleri yemeye yöneltiyor bizi, sağlığımızı da ona borçluyuz." (K20, 76, Erkek).

Katılımcılar seyahat sırasında yemek alışkanlıklarını devam ettirememeyi bir engel olarak görmektedirler. Bu alışkanlıkların dışına çıkılması, yaşlı turistlerin sağlıklarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Yaşlıların seyahatleriyle ilgili bazı risk durumlarını yaşamaktan korktukları da görülmektedir. Bunlar arasında, seyahat sırasında hastalanmak veya herhangi bir sorun yaşamak vardır.

"Gittiğimiz yerde rahatsızlanmaktan çok korkarım ben. Bilmediğin yer sonuçta, evinden uzaktasın... Evet yardım alırsın belki, ama yine de korkuyorum işte." (K14, 71, Kadın).

Görüldüğü üzere yaşlılar genellikle yeni yerler görmek ve yeni şeyler öğrenmek amacıyla seyahat etmektedirler. Ayrıca gündelik yaşamın rutininden kaçmak seyahat etmelerinin bir diğer nedenidir. Birçoğu alışkanlıklarını devam ettirmek ve yaşam standardını korumak için seyahat etmektedir. Yenilenmek, rahatlamak, güzel anılar biriktirmek, eş dostla vakit geçirmek, sağlıklı yaşlanmak, kötü düşüncelerden uzaklaşmak, sosyalleşmek istekleri de onları seyahate yönlendirmektedir.

Yaşlılar önceki nesle göre seyahat etme konusunda kendilerini daha şanslı görmektedir. Daha fazla seyahat etme imkânlarına sahip olduklarını belirten yaşlılar seyahat etme sıklıklarının birçok faktörün belirlediğini belirtmektedirler. Evli olup olmama durumu, özellikle eşlerden birinin seyahat konusundaki isteksizliği, yaşlıların yıl içindeki seyahat etme sayısını ve süresini etkilemektedir. Ayrıca yaşlıların ülkenin değişen ekonomik koşullarından etkilenme durumu da seyahat etme sıklığını belirlemektedir. Bundan dolayı eskisine göre daha az seyahat ettiklerini belirtenlerin sayısı oldukça fazladır. Yine kadınların gençlik yıllarına göre yaşlılık yıllarının seyahat etme konusunda daha fazla fırsat yarattığı görülmektedir. Birçok kadın katılımcı gençliklerinde daha fazla ailevi sorumluluklar üstlendikleri için seyahat etmeye pek zaman ayıramadıklarını dile getirirken, yaşlandıklarında daha fazla seyahat etme imkânı bulduklarını belirtmektedirler.

Yaşlıların seyahat partnerinin olup olmaması da seyahat etme davranışlarını etkileyebilmektedir. Herhangi bir seyahat partnerinin olmaması yaşlılar için önemli bir seyahat kısıtlılığıdır. Erkek katılımcılar, çoğunlukla evli oldukları için, eşleriyle birlikte seyahat

etmeyi daha çok tercih ederken, kadın katılımcılardan evli olanların seyahatlerini eşleriyle birlikte deneyimlediği, eşi vefat edenlerin ve eşlerinden boşanmışların ise çocukları, torunları, arkadaş gruplarıyla seyahat ettikleri görülmektedir. Yine katılımcılar arasında tur şirketlerini tercih edenlerin sayısı da oldukça fazladır. Yaşlıların turları özellikle daha güvenilir bulmaları bu durumun nedenlerindedir.

Yaşlılar seyahatleriyle ilgili bazı engellerle karşılaşmaktadır. Yaşı ilerlemiş katılımcılar genellikle fiziksel rahatsızlıklarının seyahat etme konusunda engel oluşturduğunu belirtirken, bazıları seyahat etmek için bazen zaman bulamadıklarını belirtmektedirler. Yaşlıların gittikleri yerlerde normal hayatlarındaki alışkanlıklarını aramaları da seyahatleri için engel teşkil etmektedir. Yabancı dil bilmeme katılımcıların yurtdışı seyahatleri için önemli bir engeldir. Yurtdışı çıkışlarında vizelerin süreli olması da onlar için bir engeldir. Ayrıca turlardaki rehberlerin anlayışsız tavırlarını bir engel olarak görmektedirler. Katılımcılar seyahat etmedeki en büyük engelin maddiyat olduğundan bahsetmektedirler. Yine katılımcılar seyahat etmeleri konusunda bir yandan belediyelerden yeterli desteği görmediklerini, diğer yandan şehir içi ücretsiz ulaşımından her ilde yararlanmadıklarını dile getirmektedirler.

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bulgularından da anlaşılacağı üzere yaşlılar heterojen bir gruptur. Yaşlıların öne çıkan seyahat motivasyonları ve kısıtları dikkate alınmalıdır. Çalışmanın bulguları yaşlıların seyahate katılmalarını sadece kronolojik yaşın etkilemediğini, hissedilen yaşın da bu durumda belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu 65-74 yaş aralığındaki genç yaşlı bireylerden oluşmaktadır. Katılımcılar genellikle kendilerini dinç, sağlıklı ve başkalarına bağımlı olmadan hareket edebilen bireyler olarak değerlendirdikleri için yaşlı olarak adlandırılmaktan hoşlanmadıklarını ve kendilerini yaşlı olarak görmediklerini dile getirmişlerdir. Çünkü onlara göre yaşlılık daha ileri yaştaki bir dönemi ifade etmektedir. Dolayısıyla 90 yaşın üstündeki birinin yaşlı olarak kabul edilmesi normalken, 65-80 yaşları arasındaki birinin yaşlı olarak görülmemesi gerektiği düşünülmektedir. İleri yaştaki bir kişi daha zayıf ve güçsüz bir kişi olarak algılanmaktadır. Yine hissedilen yaşa dikkat çeken katılımcılar, yaptıkları tüm faaliyetleri hissettikleri yaşa bağlamaktadırlar. Bir bakıma hissettikleri yaştan cesaret aldıklarını belirtmektedirler. Bu nedenle yaşlı turistlere yönelik pazarlar oluşturulurken hissedilen yaş dikkate alınmalıdır. Bilişsel yaş dikkate almak, yaşlı turizmini daha iyi anlama imkânı sunabilecektir. Yine turistik ürünlerde gençlik olgusunun vurgulanması ve onları gençlik günlerine götürecek nostaljik öğelerin kullanılması önemsenmelidir.

Yaşlıların seyahat davranışları demografik ve sosyoekonomik durumlarından etkilenmektedir. Yaşla birlikte, cinsiyet, medeni durum, gelir durumu, eğitim seviyesi, meslekleri de katılımcıların seyahat motivasyonları, seyahatleriyle ilgili yer seçimleri ve seyahat engelleri hakkında ipuçları vermektedir. Yaşlı

kadın ve erkekler farklı seyahat motivasyonlarına sahip olduklarını ve farklı seyahat engelleriyle karşılaştıklarını belirtirken; yaşlıların evli olup olmama durumu da seyahat davranışlarında çeşitliliğe neden olmaktadır. Emeklilik statüleri de onların seyahat davranışlarını etkileyebilmektedir. Sağlık ve ekonomik durumlarının iyi olması onların seyahat etmelerini en çok kolaylaştıran belirleyiciler olarak görülmektedir.

Yaşlılar genellikle seyahatlerinin onların yaşam kalitelerini arttırdığını belirtmişlerdir. Yine güvenlik, mekân seçimlerindeki en önemli kriterlerden biridir. Çoğunluğu paket turları tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Çünkü paket turlara daha fazla güvenmektedirler. Yaşa bağlı olarak uzun mesafe yolculuklarını pek tercih etmediklerini dile getirirken, turistik faaliyet için yer seçimi yapılırken havayolu ulaşımının olmasına da önem verdiklerini belirtmektedirler.

Katılımcıların seyahatleriyle ilgili önerilerine çıkan engeller arasında turlardaki rehberlerin olumsuz tavırlarından bahsedebiliriz. Bu sorunu çözmek için, turların farklı yaş gruplarına hitap edecek uygulamaları yürütmeleri önemlidir. Ayrıca belediyelerin yaşlılara uygun altyapı ve üstyapı düzenlemelerini yapmaları, yine yaşlılar için şehir içi ulaşımın tüm illerde ücretsiz olması, yaşlıların seyahat etmelerini kolaylaştırıcı bir etki yaratacaktır.

Turizm sektöründe hizmet sağlayanlar yaşlıların seyahat sırasında karşılaştıkları engelleri kaldırmada yardımcı olabilirler. Ayrıca otellerin yaşlıların tıbbi bakım ve konaklama ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Böylece bu hizmetleri sağlayan oteller diğerlerinden bir adım önde olacaktır.

İleride demografik değişimler turizmin yapısını arz ve talep yönünden daha fazla etkileyecektir. Turizm endüstrisinin bu değişikliklerden bazılarını ele almaya başladığı görülse de, önümüzdeki birkaç yıl içinde bu konuda daha farklı ve köklü çözümlere ihtiyaç duyulacağı düşünülmektedir. Bu yüzden turizm ürünleri yaşlıların özel ihtiyaç ve kişisel özelliklerine uygun şekilde düzenlenmelidir. Türk turizm sektörünün henüz bu alana gerekli kaynağı ayırmadığı ve bu alana yatırımı yönlendirmediği görülmektedir. Fakat şu unutulmamalıdır ki, ülkemizde hem turizmin tüm yıla yayılması ve turizmden daha fazla gelir elde edilmesi hem de yaşlıların toplumla entegrasyonunu sağlamak için üçüncü yaş turizmi büyük bir fırsattır.

Çıkar Çatışması

Yazarların herhangi bir çıkarı dayalı ilişkisi yoktur.

Etik Kurul Onamı

Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 22.06.2021 tarihli ve 108/27 sayılı kararı ile çalışma uygun bulunmuştur.

KAYNAKÇA

- Akçay, C. (2013). *Yaşlılık: Kavramlar, Kuramlar ve Yaşlılığa Hazırlık*. İstanbul: Kriter Yayınları.
- Albayrak, A. (2014). Üçüncü yaş turistlerinin otellere bağlı restoranlarında yiyecek ve içecekler ile ilgili karşılaştıkları sorunlar. *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (31), 345-368. doi: 10.31795/baunsobed.664056

- Alen, E. & Nicolau, J. L. (2016). Travel frequency of seniors tourist. *Tourism Management*, 53, 88-95. doi:10.1016/j.tourman.2015.09.013
- Arun, Ö. (2008). Yaşlı bireyin Türkiye serüveni: Kaliteli yaşlanma imkânı üzerine senaryolar. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 313-330.
- Arun, Ö. (2013). Ageing in Turkey: The Peter Pan syndrome. In: *Ageing in The Mediterranean*, (Eds): J. Troisi & H. J. Kondratowitz. Policy Press.
- Arun, Ö. (2015). Eşitsizliklerin kavşağında: Çağdaş Türkiye'de yaşlılık ve sağlık. İçinde: *Hasta Toplum*. (Ed.) D. Alptekin. Ankara: Nobel Akademi Yayınları.
- Arun, Ö. (2018a). Türkiye'de yaşlanma çalışmaları dün, bugün, yarın. *Mediterranean Journal of Humanities* 8 (2), 1-61.
- Arun, Ö. (2018b). Türkiye'de yaşlanmak bir armağan ya da lanet? İçinde: *Yaşlanmayı Aşmak*, (Ed.) Özgür Arun. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Arun, Ö. (2019). Büroyla saha arasında: Yaşlanma çalışmalarında ilişkisellik. İçinde: *Strata İlişkisel Sosyal Bilimler Dergisi*, (Ed.) Funda Sönmez Ögütte. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Atchley, RC. (1989). A continuity theory of normal aging. *The Gerontologist*, 29. 183-190. doi:10.1093/geront/29.2.183
- Aydemir, B. & Kılıç S. N. (2017). Dünya'da ve Türkiye'de üçüncü yaş turizmi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(3), 18-29.
- Batra, A. (2009). Senior pleasure tourists: examination of their demography, travel experience, and travel behavior upon visiting the Bangkok metropolis. *International Journal of Hospitality & Tourism Administration*, 10(3), 197-212. doi:10.1080/15256480903088105
- Blazey, M. A. (1987). The differences between participants and nonparticipants in senior travel program. *Journal of Travel Research*. 25(1), 7-12. doi:10.1177/004728758702600102
- Blazey, M. A. (1992). Travel and retirement status. *Annals of Tourism Research*, 10, 771-783. doi:10.1016/j.annals.2008.06.001
- Canatan, A. (2018). Gerontolojide yöntem. İçinde: *Temel Gerontoloji*. (Ed.) E. Özmeye & A. Canatan. Ankara: Hedef CS Basın Yayın.
- Chen S. C. & Shoemaker S. (2014). Age and cohort effects: the American senior tourism market. *Annals of Tourism Research*. 48, 58-75. doi:10.1016/j.annals.2014.05.007
- Creswell, J. W. (2018). *Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. Çev. M. Bütün & S. Demir. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çayır, K. (2018). Ders kitaplarında yaşlılık temsili. İçinde: *Yaşlanma ve Yaşlılık Disiplinlerarası Bakış Açıları*. (Ed.) Alen Duben. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- DPT (2007). *Türkiye'de yaşlıların durumu ve yaşlanma ulusal eylem planı*. Ankara.
- Esichaikul, R. (2012). Travel motivations, behavior and requirements of European senior tourists. *Revista De Turismo Y Patrimonio Cultural*, 10(2), 47-58. doi:10.25145/j.pasos.2012.10.026
- Gao, J., & Kerstetter, D.L. (2016). Using an intersectionality perspective to uncover older Chinese female's perceived travel constraints and negotiation strategies. *Tourism Management*, 57, 128-138. doi:10.1016/j.tourman.2016.06.001
- Gu, D., Zhu, H., Brown, T., Hoenig, H., & Zeng, Y. (2016). Tourism experiences and self-rated health among older adults in China. *Journal of Aging And Health*. 28(4), 675-703. doi:10.1177/0898264315 609906
- Hsu, C. H. C., Cai, L. A., & Wong, K. K. F. (2007). A model of senior tourism motivations – anecdotes from Beijing and Shanghai. *Tourism Management*, 28(5), 1262-1273. doi:10.1016/j.tourman.2006.09.015
- Huber, D. (2019). A life course perspective to understanding senior tourism patterns and preferences. *International Journal of Tourism Research*, 2, 1-16. doi:10.1002/jtr.2268
- Jang, S. S., Bai, B., Hu, C., & Wu, C. M. E. (2009). Affect, travel motivation, and travel intention: a senior market. *Journal of Hospitality & Tourism Research*. 33(1), 51-73. doi:10.1177/10963480 08329666
- Javalgi, R. G., Thomas, E. G., & Rao, S. R. (1992). Consumer behavior in the U.S. pleasure travel marketplace: an analysis of senior and nonsenior travelers. *Journal of Travel Research*. 31(2), 14-19.
- Kalkınma Bakanlığı. (2014). Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu Raporu. *Onuncu Kalkınma Raporu 2014-2018*. Ankara.
- Kazemina, A., Chiappa, G. D., & Jafari, J. (2013). Seniors' travel constraints and their coping strategies. *Journal of Travel Research*, 54(1), 1-14.
- Korkmaz Yaylagül, N. (2017). Sosyal antropoloji ve yaşlılık. İçinde: *Gerontoloji Kapsam, Disiplinlerarası İşbirliği, Ekonomi ve Politika*. (Ed.) İ. Tufan & M. Durak. Ankara: Nobel Akademi Yayınları.
- Lawson, R. (1991). Patterns of tourist expenditure and types of vacation across the family life cycle. *Journal of Travel Research*, 29(4), 12-18.
- Lee, B., & Bowes, S. (2016). A study of older adults' travel barriers by examining age segmentation. *Journal of Tourism and Hospitality Management*. 4(2), 1-16.
- Martin, L. G., & Preston, S. H. (1994). *Demography of Aging*. Washington: National Academy Press.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (2016). *Nitel Veri Analizi*. Çev. S. Akbaba Altun & A. Ersoy, Ankara: Pegem Akademi.
- Omelan, A., Podstawski, R., & Raczkowski, M. (2016). Tourist activity of senior citizens (60+) residing in urban and rural areas. *Physical Culture and Sport Studies and Research*, 72(1), 51-65.
- Öney Doğanıyğit, S. (2018). Yaşlı sağlığında geronteknolojik ürünlerin kullanımı. İçinde: *Yaşlanma ve Yaşlılık Disiplinlerarası Bakış Açıları*. (Ed.) Alan Duben. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Patterson, L. R. (2006). *Growing older: tourism and leisure behaviour of older adults*. Oxfordshire, UK, Cambridge: CABİ.
- Patterson, I. R., & Pegg, S. (2009). Marketing the leisure experience to baby boomers and older tourists. *Journal of Hospitality Marketing & Management*. 18(2-3), 254-272.

- Pederson, B. (1994). Age and cohort effects an examination of older Japanese travelers. *Journal of Travel and Tourism Marketing*, 9(2), 21-42.
- Phillipson, C. (2014). Yaşlanma ve küreselleşme: eleştirel gerontoloji ve ekonomi politik sorunları. İçinde: *Küreselleşme ve Yaşlılık*. (Ed.) N. Korkmaz & S. Yazıcı. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Prayag, G. (2012). Senior travelers' motivations and future behavioral intentions: the case of Nice. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 29(7), 665-681.
- Quadagn, J. (2013). *Aging and life course: an introduction to social gerontology*. Sixth Edition. New York: McGraw-Hill.
- Reichenbach, H. (2013). *Bilime Yeni Pozitivist Bakış*. Çev. N. Hızır & H. V. Eralp. Ankara: Epos Yayınları.
- Romsa, G., & Blenman, M. (1989). Vacation patterns of the elderly German. *Annals of Tourism Research*, 16, 178-188.
- Rudinger, G. (2017). Hareketlilik ve yaşlanma. İçinde: *Gerontoloji 1: Kapsam, Disiplinlerarası İşbirliği, Ekonomi ve Politika*. (Ed.) İ. Tufan & M. Durak. Ankara: Nobel Yayınları.
- Sakai, M., Brown, J., & Mak, J. (2000). Population aging and Japanese international travel in the 21st century. *Journal of Travel Research*, 38, 212-220.
- Schmid, W. (2015). *Sakin olmak - yaşlanırken kazandıklarımız*. Çev. T. Bora. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sniadek, J., & Zajadacz, A. (2010). Senior citizens and their leisure activity: understanding leisure behaviour of elderly people in Poland. *Studies in Physical Culture and Tourism*. 17(2), 193-204.
- Spasojevic, B., & Bozic, S. (2016). Senior tourists' preferences in the developing countries - measuring perceptions of Serbian potential senior market. *EJTHR*, 7(2), 74-83.
- Şener, A. (2019). Yaşlılık, yaşam doyumu ve boş zaman faaliyetleri, <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/yasamdoyumu.pdf> (E.T.08.08.2019).
- Tufan, İ. (2003). *Modernleşen Türkiye'de Yaşlılık ve Yaşlanmak*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Tufan, İ. (2014). *Türkiye'de Yaşlılığın Yapısal Değişimi*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Tufan, İ., Köse, T. M., & Ayan, F. S. (2017). Türkiye ve üçüncü yaş turizmi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 1(1), 29-36.
- Tufan, İ. (2018). *Gerontolojik Söyleşiler*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Wang, K., Chen, J., & Chou, S. (2007). Senior tourists' purchasing decisions in group package tour. *Anatolia*, 18(1), 23-42.
- Yazıcı, S. (2014). Gerontoloji ve gelişim süreci. İçinde: *Küreselleşme ve Yaşlılık Eleştirel Gerontolojiye Giriş*. (Ed): N. Korkmaz & S. Yazıcı. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Zimmer, Z., Brayley, R., & Searle, M. (1995). Whether to go and where to go: identification of important influences on senior's decisions to travel. *Journal of Travel Research*, 33, 3-10.

Ek 1. Katılımcılara İlişkin Demografik ve Sosyo-ekonomik Bilgiler

Katılımcı Kodu	Yaş	Cinsiyet	Eğitim	Medeni durum	Gelir Durumu ³	Meslek ⁴	Sosyal Güvence	Çocuk Sayısı
K1, 67, Erkek	67	Erkek	İlkokul	Evli	3-5 bin tl	Turizmci	Var	2
K2, 72, Erkek	72	Erkek	Üniversite	Evli	5 bin tlden fazla	Mühendis	Var	3
K3, 78, Erkek	78	Erkek	Lise	Evli	3-5 bin tl	İşletmeci	Var	2
K4, 65, Kadın	65	Kadın	Üniversite	Eşinden boşanmış	3-5 bin tl	Öğretmen	Var	2
K5, 67, Erkek	67	Erkek	Üniversite	Evli	3-5 bin tl	Pazarlamacı	Var	2
K6, 75, Erkek	75	Erkek	Üniversite	Evli	3-5 bin tl	Esnaf	Var	3
K7, 77, Erkek	77	Erkek	Üniversite	Evli	3-5 bin tl	Yönetici	Var	2
K8, 67, Erkek	67	Erkek	Üniversite	Evli	5 bin tlden fazla	Doktor	Var	1
K9, 65, Erkek	65	Erkek	Lise	Evli	5 bin tlden fazla	Kaptan	Var	2
K10,66, Kadın	66	Kadın	Üniversite	Evli	5 bin tlden fazla	Doktor	Var	1
K11,80, Erkek	80	Erkek	Lise	Evli	3-5 bin tl	Bankacı	Var	-
K12,79, Kadın	79	Kadın	Lise	Eşi vefat etmiş	3-5 bin tl	Ev hanımı	Var	2
K13, 85,Erkek	85	Erkek	Lise	Evli	3-5 bin tl	Serbest ticaret	Var	2
K14, 71,Kadın	71	Kadın	Üniversite	Eşinden boşanmış	3-5 bin tl	Çevirmen	Var	2
K15, 65,Kadın	65	Kadın	Üniversite	Evli	3-5 bin tl	Öğretmen	Var	2
K16, 69,Kadın	69	Kadın	Üniversite	Eşi vefat etmiş	5 bin tlden fazla	Öğretmen	Var	2
K17,72,Kadın	72	Kadın	Lise	Evli	3-5 bin tl	Memur	Var	-

³Gelir durumu, sosyal güvenceye ek olarak, aylık ele geçen para miktarının ortalamasını ifade etmektedir.

⁴Emekli olmadan önce yaptığı meslek kastedilmektedir.

K18, 65,Kadın	65	Kadın	Üniversite	Eşi vefat etmiş	3-5 bin tl	Öğretmen	Var	1
K19, 67,Kadın	67	Kadın	Üniversite	Evli	3-5 bin tl	Mühendis	Var	1
K20, 76,Erkek	76	Erkek	Üniversite	Evli	5 bin tlden fazla	Avukat	Var	1
K21, 72,Erkek	72	Erkek	Üniversite	Evli	3-5 bin tl	Öğretmen	Var	-
K22, 74,Erkek	74	Erkek	Lise	Evli	3-5 bin tl	Polis	Var	2
K23, 66,Erkek	66	Erkek	Üniversite	Evli	3-5 bin tl	Öğretmen	Var	2
K24, 70,Kadın	70	Kadın	Üniversite	Eşi vefat etmiş	5 bin tl den fazla tl	Eczacı	Var	2
K25, 75,Kadın	75	Kadın	Lise	Eşi vefat etmiş	3-5 bin tl	Ev hanımı	Var	2
K26, 67,Erkek	67	Erkek	Lise	Evli	5 bin tlden fazla	Reklamcı	Var	2
K27, 76,Kadın	76	Kadın	Lise	Evli	5 bin tlden fazla	Terzi	Yok	3
K28, 70,Kadın	70	Kadın	Lise	Evli	3-5 bin tl	Memur	Var	-
K29, 73,Kadın	73	Kadın	İlkokul	Eşi vefat etmiş	3 bin tl den az	Ev hanımı	Var	4
K30, 69,Erkek	69	Erkek	Üniversite	Evli	5 bin tl den fazla	Öğr. Üyesi	Var	2

Ek 2. Katılımcıların Seyahat Deneyimlerine İlişkin Kelime Haritası

